

je u Miri Radojević zaslužnog i podjednako intelektualnog biografa. Imajući u vidu ovu činjenicu, prikaz knjige završit ćemo parafrazirajući čuveno metodološko načelo Bogdana Popovića – knjiga Mire Radojević o Popovićevu učeniku i prijatelju Milanu Grolu zaista je “cijela lijepa”!

MICHAEL ANTOLOVIĆ

Ирина Огнянова, *Католическата църква и усташкият режим в Хърватия (1941–1945)* [*Katolička crkva i ustaški režim u Hrvatskoj (1941. – 1945.)*] (София: Институтът за балканистика с Център по тракология при БАН; Парадигма, 2014), 412 str.

Bugarskoj povjesničarki Irini Ognjanovoj ovo je druga knjiga iz hrvatske povijesti. Prvu, *Nacionalizam i nacionalna politika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (1941. – 1945.)*, objavila je 2001. godine.

Knjiga *Katolička crkva i ustaški režim u Hrvatskoj (1941. – 1945.)* uz “Predgovor” (str. 7 – 35) i “Uvod” (str. 37 – 76) sadrži četiri poglavlja: “Vjerska pitanja u teoriji i praksi ustaškog pokreta” (str. 77 – 166), “Katolička crkva i ideja neovisne hrvatske države” (str. 167 – 236), “Katolička crkva i ustaška vlast” (str. 237 – 326) te “Vatikan i Nezavisna Država Hrvatska” (str. 327 – 365). U prvom poglavlju obrađuju se pitanja vjere u ideologiji i promidžbi ustaškoga pokreta te vjerska politika koja se provodila u NDH. U drugom poglavlju autorica govori o razvoju Katoličkoga pokreta i hrvatskoga nacionalizma između dva svjetska rata te o potpori katoličkoga svećenstva ideji stvaranja hrvatske države. O napetim odnosima između biskupa i ustaške vlasti tijekom Drugoga svjetskog rata, nastojanjima Crkve da zaštiti nacionalne manjine te otporu katoličkoga svećenstva talijanskoj okupaciji Dalmacije govori se u trećem poglavlju. U zadnjem poglavlju razmatraju se odnosi Svete Stolice s NDH odnosno njezina suzdržanost prema Pavelićevu režimu. Slijedi “Zaključak” (str. 367 – 372), bibliografija (str. 373 – 398), kazalo osobnih imena (str. 399 – 402) i popis skraćenica (str. 403 – 404). Knjiga ima sažetak na engleskom i hrvatskom jeziku.

Autorica nastoji pratiti odnos Katoličke crkve prema ideji samostalne hrvatske države ne samo tijekom Drugoga svjetskog rata nego i u ranijem razdoblju jer je tu ideju istaknula kao osnovnu poveznicu između Katoličke crkve i ustaškoga pokreta. Uz ulogu Katoličke crkve, osobito Biskupske konferencije i nadbiskupa Alojzija Stepinca, kao svojevrzne “opozicije krajnje nacionalističkoj politici” ustaškoga režima, spominje se da je posebice među “nižim svećenstvom” i redovnicima bilo i velikih pobornika ustaškoga režima i njegove politike. Djelovanje Katoličke crkve tijekom rata promatra se kroz prizmu njezine podčinjenosti “savjetima” Svete Stolice u odnosima prema ustaškom pokretu, čiji su članovi bili predstavnici državne vlasti, a njezini su politički oponenti monarhisti ili komunisti, odnosno pripadnici Jugoslavenske vojske u otadžbini / četnici ili partizani. Prvi su u pravilu bili pravoslavne vjere, a drugi pretežno

ateisti. Njima ideja samostalne hrvatske države nije bila bliska. Nadalje se u knjizi ističe da su službene veze bilo s ustašama bilo s vojnim predstavnicima okupacijskih vlasti, Nijemcima ili Talijanima, crkveni predstavnici održavali i zbog niza praktičnih razloga. Jedan od njih bio je i pokušaj zaštite hrvatskoga/katoličkoga stanovništva, osobito od "himdbenoga saveznika", Kraljevine Italije. Autorica naglašava da Biskupska konferencija i nadbiskup Stepinac ne prihvaćaju "krajnju nacionalističku politiku" koja se kosila s "katoličkim moralnim principima", a očitovala se u progonima nehrvatskoga stanovništva (Srba, Židova i Roma). "Brak iz računa", kako ga naziva autorica, između Katoličke crkve i predstavnika ustaškoga režima razlog je što se hrvatsku Katoličku crkvu u desetljećima nakon Drugoga svjetskog rata "surovo kritiziralo". Osobito joj se spočitavao izostanak "izravnijega djelovanja", koje se, smatra autorica, i ne može očekivati od crkvene institucije. Predstavnici Katoličke crkve prosvjedovali su u privatnim susretima s državnim dužnosnicima, u propovijedima, odlukama biskupskih konferencija i na druge načine. "Provociranje" otvorenih sukoba protiv autoritarne vlasti u ratnim uvjetima, praćenim općom nesigurnošću i bezakonjem, moglo je Crkvi oduzeti utjecaj koji je imala u društvu – koji je koristila i za pomoć žrtvama i progonjenim skupinama u NDH – te ojačati položaj partizana i četnika. Beskompromisnost Katoličke crkve vezano uz opstanak samostalne hrvatske države više ju je zbližila s "ustaškom diktaturom", a u velikoj mjeri udaljila od poslijeratne ateističke jugoslaven-ske "komunističke federacije".

Knjiga je napisana na osnovi brojnih arhivskih izvora (Centralni državni arhiv i Diplomatski arhiv Ministarstva vanjskih poslova u Sofiji; Hrvatski državni arhiv i Nadbiskupski arhiv u Zagrebu; Arhiv Jugoslavije i Diplomatski arhiv Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije u Beogradu; National Archives and Record Administration u Washingtonu i dr.), objavljenog arhivskog gradiva, tiska te brojne znanstvene, memoarske i publicističke literature. Dobro poznavanje jezika omogućilo je povjesničarki Ognjanovoj proučavanje ne samo literature objavljene u Hrvatskoj, Srbiji i Bosni i Hercegovini nego i arhivskoga gradiva. Takav je pristup bitno izdvaja od drugih stranih istraživača, koji su svoje radove pisali većinom na temelju popularne i memoarske, u manjoj mjeri i znanstvene literature, a arhivsko gradivo u pravilu nisu ni mogli pogledati ili ga razumjeti.

MARICA KARAKAŠ OBRADOV

Christian Axboe Nielsen, *Making Yugoslavs: Identity in King Aleksandar's Yugoslavia* (Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 2014), 388 str.

Krajem 2014. iz tiska je izišla knjiga *Making Yugoslavs: Identity in King Aleksandar's Yugoslavia*. Ova je monografija rezultat višegodišnjega truda autora da rasvijetli priču oko jedne od nama bliskih diktatura. Christian Axboe Nielsen rođen je 1973. godine. Završivši prvostupanjski studij političkih znanosti te njemačkoga jezika i književnosti na Sveučilištu Washington u St. Louisu, nastavio je studij na Sveučilištu Columbia u